

PROCENA RIZIKA ZA POJAVU KARIJESA - KATEGORIJE RIZIKA, PREVENCIJA I MODELI UPRAVLJANJA KOD DECE I ADOLESCENATA

Andrijana Cvetković

Medicinski fakultet - odsek Stomatologija Univerziteta u Prištini - Kosovska Mitrovica

Karijes je infektivni proces bolesti gde mikrobiološki biofilm na površini zuba u oralnoj sredini, u kojoj dominiraju mnogo više patološki nego zaštitni faktori, dovodi do demineralizacije tvrdih zubnih tkiva. Bilo da su rezultat karijesa, promene vidljive na zubima ili ne, one su samo simptomi ovog procesa bolesti. Osnovni principi za podršku upravljanja karijesom na osnovu rizika aktuelni su decenijama i kliničari u svetu ih koriste kao standardni pristup u zbrinjavanju svojih pacijenta. Uglavnom je u većini zemalja prihvaćen sledeći redosled za planiranje i pružanje stomatološke zdravstvene zaštite: upravljanje bolom, ako je prisutan; prevencija karijesa; upravljanje karijesom. Iako neka deca mogu da zahtevaju upravljanje bolom ili karijesom, imperativ je da sva deca dobiju prevenciju karijesa. Karijes je multifaktorijalna, hronična bolest zuba, koja ima svoje faktore rizika. Svaki pacijent ima jedinstvenu kombinaciju faktora rizika. Procena rizika za pojavu karijesa omogućava razvoj odgovarajućeg individualnog plana lične prevencije na osnovu osetljivosti deteta na bolest. Prikupljene informacije tokom procene faktora rizika omogućavaju da se identifikuje uzrok bolesti, formuliše dijagnoza, predlože neophodne mere i način upravljanja karijesom, kod svakog pojedinačnog pacijenta. Sva deca su izložena riziku od razvoja karijesa zuba i zahtevaju neke preventivne intervencije. Međutim, neka deca su izložena većem riziku od razvoja karijesa. Prepoznavanje ove dece omogućava dodatnu prevenciju. Na osnovu evidentiranih dokaza o karijes riziku, kliničar koriguje prisutne probleme (upravljanjem faktorima rizika) koristeći specifične preporuke za tretman, uključujući ponašanje pacijenta, hemijske i minimalno invazivne procedure. Takođe, mogu biti navedeni i prioriteti u ličnom planu zaštite deteta od pojave karijesa i procena rizika. Intervencije koje se preduzimaju su zasnovane na konceptu menjanja karijesne

ravnoteže. Stanje karijesne ravnoteže je model u kome su patološki faktori (bakterije, odsustvo zdrave pljuvačke, loše navike u ishrani) u stalnoj borbi sa zaštitnim faktorima (pljuvačka, zalivanje fisura, antibakterijska sredstva, fluoridi, pravilna ishrana). Jednom kad su faktori rizika identifikovani, moguće je na osnovu visine rizika doneti odluku o odgovarajućem tretmanu koji treba da doprinese uspostavljanju ravnoteže između patoloških i zaštitnih faktora na pozitivan povratak u korist zdravlja. Postoje velike varijacije između stomatologa, kada se planira stomatološka nega za iste pacijente i malo je verovatno da će postojati jedan optimalan plan za određenog pacijenta. Za malu decu sa karijesom, s obzirom na to da li su ona u visokom riziku za pojavu novih karijesnih lezija, mnogo faktora može uticati na izbor strategije za upravljanje. U novom konceptu upravljanja karijesom na osnovu procene rizika prednost se daje kontroli aktivnosti karijesa. Ona se sprovodi na osnovu dogovorenih ponovnih poseta, tokom kojih se ponovo utvrđuje visina rizika za pojavu karijesa, a plan terapije ponovno razmatra u skladu sa aktuelnim nalazima i u zavisnosti od saradnje pacijenta. Nema jedinstvenog mišljenja na kom protokolu treba da se zasniva upravljanje rizikom. Postoji nekoliko protokola za kliničko upravljanje koji daju precizne smernice za prevenciju karijesa. Nihov osnovni cilj je da na osnovu informacija izdvojenih iz velikog broja izvora pruže pomoć i podršku praktičarima i njihovim timovima u sprovođenju primarne zdravstvene zaštite u cilju poboljšanja i očuvanja oralnog zdravlja svojih pacijenata od njihovog rođenja do 16 godina starosti. Uputstva daju više detalja u vezi sa preporukama i kako ih slediti, uključujući i ilustrovane korak-po-korak savete o pojedinačnim kliničkim tehnikama i tokovima procesa za donošenje odluka o prevenciji i mogućnostima upravljanja.